

การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ : ทศพิธราชธรรม Buddhist Leadership Development : Virtues of the King

ดร.จักรี ศรีจารุมณีญาณ¹

Dr. Chakkree Sricharumedhiyan

บทคัดย่อ

การพัฒนางานในปัจจุบันมนุษย์ทุกคนจำเป็นจะต้องใช้ภาวการณ์ความเป็นผู้นำเข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนาขององค์กรเสมอ เพราะจะได้ใช้หรือพยายามใช้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บังคับบัญชาออกมาในการปฏิบัติงานให้มากที่สุด จะต้องพึงระลึกไว้เสมอว่าทุกคนมีความสำคัญอย่างมากต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ สามารถเป็นผู้ที่ผลักดันให้งานทุกอย่างของกิจการนั้นๆ ดำเนินการไปได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมและราบรื่นไปด้วยดี การพัฒนาที่ทำให้เกิดความเจริญจะต้องมีผู้นำที่ดี ภาวะความเป็นผู้นำจะต้องมีทั้งเก่งงาน เก่งคิด เก่งพูด เก่งคน และเก่งการดำเนินชีวิตไปด้วยกัน

คำสำคัญ : การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, พุทธศาสตร์

Abstract

Leadership is one of the important methods to develop the organizations. It is the indicators to measure the application of the leaders' policy to the subordinates' performance. Everyone in the organizations is important to push every business in the organizations into the successful goal. So, good leadership is required to develop the organizations. Good leadership is consisted with smart thinking, negotiating, and living.

Keywords : Development, Leadership, Buddhism

บทนำ

เมื่อใครสักคนมาพูดขึ้นว่า คนโน้นคนนี้ นั้น เกิดมาเพื่อเป็นผู้นำหรือมีภาวะความเป็นผู้นำมาตั้งแต่เกิด คำพูดเช่นนี้ถือว่ามิใช่แน่นอน การที่คนๆหนึ่งจะเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องเกิดจากการฝึกฝนพัฒนาการเรียนรู้ และเลียนแบบทั้งจากประสบการณ์โดยตรงและโดยทางอ้อมที่สะสมมาในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งมากกว่านั้นผู้นำนั้นก็ยังคงตระหนักรู้เสมอว่า ภาวะผู้นำความสามารถ วุฒิการศึกษา ตลอดจนมุมมองของผู้นำยังเป็นสิ่งที่สามารถล้ำสมัยได้ ไม่มีผู้นำคนใดที่จะสามารถนำได้ทุกสถานการณ์ เพราะความต้องการภาวะผู้นำของแต่ละสถานการณ์ย่อมแตกต่างกัน ภาวะผู้นำที่ดีในสถานการณ์หนึ่งอาจจะใช้ไม่ได้ในอีกหลายสถานการณ์ ฉะนั้นการที่ผู้นำคนหนึ่งจะรักษาภาวะความเป็นผู้นำของตนเองได้ในระยะยาวนั้น ก็จะต้องได้รับการฝึกฝนอบรม ผ่านการศึกษา

¹ อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Special Instructor, Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, E-mail : chakkree_1989@hotmail.com

ประเมิน และจำลองตนเองในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นต่าง ๆ นานา รวมถึงสามารถปรับตัว และแนวคิดให้เข้ากับปัจจัยภายในและภายนอกที่เปลี่ยนไปได้อย่างทันท่วงทีและที่สำคัญที่สุดคือจะต้อง ยอมรับและรู้จักตนเองว่าสถานการณ์บางอย่างตนเองไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเป็นผู้นำได้ ในมุม ของการบริหารทรัพยากรบุคคล ผู้นำคือผู้ที่จะต้องพยายามทำให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจและมุ่งมั่นต่อ อุดมการณ์ขององค์กร รวมถึงเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ขององค์กรเป็นสำคัญทั้งนี้ทั้งนั้นผู้นำจะต้องทำให้ผู้ ตามทุกคนมีความรู้สึกประทับใจ ชอบ แสดงความเป็นเจ้าของและร่วมหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับ งานที่ตนควบคุมดูแลอยู่ให้ได้ นอกจากนี้ผู้นำยังจะต้องสร้างแรงจูงใจในรูปแบบที่เหมาะสมกับคนใน องค์กรแต่ละคนและกระตุ้นให้คนแต่ละคนเหล่านั้นสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและ เกิดความสุขในการทำงาน จึงเป็นประเด็นท้าทายสำหรับผู้นำแต่ละคนว่าทำอย่างไรจึงสามารถสร้าง แรงจูงใจแรงศรัทธาแรงมุ่งมั่น ตลอดจนการอุทิศตนเพื่อการสนองงานให้กับองค์กรได้

“ภาวะผู้นำ” หมายถึง ความมีคุณธรรม มีคุณสมบัติในทางริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในการรวม เอากายรวมใจของมวลชนหรือประสานร้อยรวมเอาคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบแล้วดำเนินไปสู่ เป้าหมายที่พึงงามอันเดียวกัน เป็นผู้คิดริเริ่มหรือยืนยันสิ่งที่สิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ ถูกต้องดีงาม พร้อมทั้งมีความเป็นผู้เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคล อื่นๆ อีกนัยหนึ่ง ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณธรรมความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคม และมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบาทบั่นเอาจริง กล้าหาญ เสียสละ ความหนักแน่น ความอดทนและรอคอยได้ ความเมตตากรุณา ปราปรณาดีต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูป ทุกคน รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจงแนะนำชักชวนให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็น แตกต่างกันไปเห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวทางเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกันมีใจเดียวกันมุ่งมั่น พุ่งเหติดำเนินไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเป้าหมายที่พึงงามร่วมกันคนที่มีคุณธรรมอย่างนี้เราเรียกว่า “ผู้นำ” หรือ “มีภาวะผู้นำ” อย่างไรก็ดี Sermsak Wisalaporn (2001) กล่าวว่าภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพล ของบุคคลหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตามเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่ได้ กำหนดไว้ภาวะผู้นำ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Leadership” แปลว่า “Being a leader, Power of leading, the qualities of a leader” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการวางแผน การจัดองค์กร การสื่อสาร การตัดสินใจและการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ Leadership มาจากการรวมตัวของคำเหล่านี้คือ

L = Love มีความรัก ต่อตนเองต่องานต่อองค์กร

E = Enthusiasm มีความกระตือรือร้น ในการทำงาน ในการแสดงออก ในการพูด

A = Ambition มีความทะเยอทะยาน

D = Dream...Desire...Drive มีความใฝ่ฝัน มีความปรารถนาและมีแรงขับสูง

E = Effort มีความพยายามทุ่มเทในการทำงาน

R = Responsibility มีความรับผิดชอบ

S = Sincerity มีความจริงใจ ความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น

H = Helpfulness ให้ความช่วยเหลือบุคคลที่อยู่ในทีมหรือคนในองค์กร

I = Interest มีความสนใจสนในในความเป็นอยู่ของคนในองค์กร

P = Planting มีการวางแผน พัฒนาเพิ่มพูนจุดเด่น ปรับปรุงแก้ไขข้อด้อย พุ่มเทศสร้างเสริมจุดขาด

ดังนั้นผู้นำที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นผู้ที่สามารถนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายอันเป็นสิ่งที่ทีมงานและ
เป็นประโยชน์แก่มหาชนหรือส่วนรวมและยังเป็นผู้ที่เรียกร้องจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบไม่ใช่แค่การ
ชักชวนให้ผู้อื่นคล้อยตาม และจะไม่สนใจความเห็นของผู้อื่นเท่ากับความจริงแห่งเหตุและผล เขาจะใส่ใจ
กับการทำงานให้เสร็จและกระตุ้นให้ผู้คนเข้ามาทำงานเพื่อเป้าหมายที่มีคุณค่าร่วมกัน ส่วนการนำไป
ในทางที่ชั่ว ต่ำ เสียหาย เช่น เป็นหัวหน้าโจรพาลูกน้องไปปล้น ลักขโมย หรือการตั้งตนเป็นหัวหน้าพา
คนไปค้ายาเสพติด ตลอดจนการกดขี่ข่มเหงผู้น้อยด้วยอำนาจอคติขาดความเป็นธรรม ลักษณะเช่นนี้ก็คง
ไม่นับว่าเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำตามแนวทางพุทธปรัชญา เพราะไม่สัมพันธ์กับเป้าหมายที่ดีงาม และ
มิได้ตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม และสติปัญญา และที่สำคัญก็คือผู้นำจะต้องทำให้องค์กรให้มีน้ำหนึ่งใจ
เดียวกัน เพราะคนต่างจิตต่างใจคนที่แตกต่างกันจะมองเห็นสิ่งเดียวกันแตกต่างกัน ความสำคัญของการ
เป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับว่าทำอะไรจึงจะให้คนในองค์กรมีแนวทางเดินไปในทิศทางเดียวกันโดยปราศจากข้อ
ขัดแย้งหรือมีก็ให้น้อยที่สุด

ลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี

ลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี ที่ควรแก่การสักการบูชา นบถิอ ยกย่อง และเป็นที่ยอมรับของ
ผู้น้อยหรือผู้ได้บังคับบัญชาตลอดจนคนทั่วไปนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิธรรมและคุณธรรมประจำตน
ซึ่งคนในสมัยก่อนเรียกว่า “เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร” (Phramaha Jukkree Yanasamapanno. 2017)

คำว่า “ร่มโพธิ์” หมายความว่าใครอยู่ใกล้ใครได้อาศัยบุคคลนั้นจะเป็นคนไม่โกงเพราะว่า คำว่า
“โพธิ์” แปลว่า ความรู้ความสามารถ ความเฉลียวฉลาดผู้นำที่เป็นเหมือนร่มโพธิ์ใครอยู่ในร่มเงาการ
ปกครองการดูแล บุคคลเหล่านั้นจะเป็นคนที่ไม่โกงเลาเบาปัญญา

คำว่า “ร่มไทร” หมายความว่า ให้ความร่มเย็นแก่ผู้ที่อยู่ในปกครองด้วยคุณธรรมปกครองด้วย
ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ให้ความอบอุ่น ให้ความเข้าใจ ความสุขสบายได้ จึงได้ชื่อว่าเป็น
เหมือนร่มไทรที่ใครเข้าไปพักอาศัยก็จะมีแต่ความอุ่นใจ มีความสบายใจคลายจากความทุกข์ความร้อน
ต่างๆ ได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าว มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. เป็นผู้นำที่เป็นหลัก

คำว่า “เป็นหลัก” หมายถึง การทำตัวให้สามารถเป็นที่พึ่งพิง เป็นที่พำนักอาศัยของผู้น้อยได้
กล่าวคือมีความยุติธรรมไม่เอนเอียงเพราะกลัว และไม่เอนเอียงเพราะหลง มีความเที่ยงตรงต่อผู้บังคับ
บัญชาต่อผู้น้อย หรือต่อผู้ที่อยู่ในการดูแลหรือปกครองตนเอง อย่างนี้เรียกกันว่าเป็นหลักได้ โดยเฉพาะ
ในเวลาเกิดเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นที่ร้ายแรง ก็ไม่หนีเอาตัวรอดแต่เพียงฝ่ายเดียวสามารถเป็นที่พึ่งที่ฝาก
เป็นที่พึ่งอิงอาศัยได้สามารถจะยืนหยัดต่อสู้ร่วมกับผู้น้อยได้

ผู้ใหญ่ที่เป็นหลักไม่เอนเอียง ไม่มีอคติ มีความยุติธรรม ผู้ใหญ่ที่ปกครองผู้น้อยด้วยคุณธรรมด้วย
ความสุจริตใจ อย่างนี้เรียกว่าเป็นหลักเป็นภาวะของผู้นำประการที่หนึ่ง ผู้ที่มีภาวะผู้นำคือเป็นหลักได้จัด
ว่าเป็นผู้นำที่ยอดเยี่ยม ผู้มีภาวะผู้นำที่เป็นหลัก เรียกกันว่าเป็นผู้มีวิจจาคักดีศีลธิ์ มีคนเชื่อ มีคนฟัง มีคน
ทำตาม ก็เพราะถือว่าเป็นหลักได้ผู้นำที่เป็นหลักได้ผู้นำที่เป็นหลักได้ดังนี้ ซึ่งว่าเป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติควร
แก่การบูชา

2. เป็นผู้นำที่เป็นแรง

คำว่า “เป็นแรง” หมายถึง การเป็นกำลัง กล่าวคือเป็นผู้ที่มีกำลังสามารถให้กำลังแก่ผู้อื่นได้ เป็นผู้ให้กำลังแก่ลูกศิษย์ลูกหา ให้กำลังแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้กำลังแก่ลูกแก่หลาน ให้กำลังแก่ผู้ที่มาพึ่งพิงอาศัยได้ กำลังที่ว่า ก็คือให้สิ่งที่ เป็นกำลังกายและกำลังใจ ให้กำลังกายก็คือให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ข้าวให้น้ำเขาเดือดร้อนมากให้เขาพ้นจากความเดือดร้อน ให้เขาอยู่ดีมีสุขดูแลเรื่องกินเรื่องอยู่ ดูแลเรื่องสุขทุกข์ของเขา อย่างนี้เรียกว่าได้แรงกาย หรือเป็นแรงกายให้เขาได้ไม่เป็นคนที่ตระหนกหนึ่งแรง ไม่เป็นคนที่ตระหนกที่ทรัพย์สินสมบัติขวยอะไรที่สามารถช่วยได้ก็ช่วยกันไปอย่างนี้เรียกกันว่าไม่ตระหนกหนึ่งแรงจึงชื่อว่า “ผู้นำที่เป็นแรง”

ส่วนกำลังใจก็คือ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่นให้กำลังใจแก่ผู้บังคับบัญชา แม้บางครั้งอาจจะช่วยด้วยกำลังกายไม่ได้ อาจช่วยด้วยกำลังใจไม่ได้ แต่ช่วยกำลังใจได้ ทำให้เขามีกำลังใจในการที่จะช่วยเหลือกิจการงานอันเป็นส่วนรวมหรืองานในหมู่คณะ ไม่บั่นทอนกำลังใจในด้วยการกระทำที่ไม่เหมาะสมไม่ควรให้กำลังใจเขาอยู่เสมอ อย่างนี้เขาเรียกว่าเป็นแรง ผู้นำที่ดี ผู้ใหญ่ที่ดี ผู้ปกครองที่ดีที่เป็นแรงให้แกผู้อื่นได้ ย่อมจะเป็นที่รัก ย่อมจะเป็นที่เคารพนับถือ เป็นที่บูชาของผู้อื่นเป็นผู้อยู่ในภาวะผู้ใหญ่หรือภาวะผู้นำอย่างแท้จริง

3. เป็นผู้นำที่เป็นแบบ

คำว่า “เป็นแบบ” หมายถึง ผู้นำที่สามารถสร้างแบบสร้างแผนให้เกิดขึ้นได้ สามารถที่จะเป็นแบบด้วยตัวเองได้และสามารถในการที่จะให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ใต้ปกครองประพฤติปฏิบัติตามแบบนั้นได้ อันว่าแบบเป็นสิ่งที่ตั้งมาเป็นเหตุให้เกิดความสวยงาม เกิดความเป็นระเบียบ เกิดความเรียบร้อยมีทั้งแบบอย่างบ้าง แบบฉบับบ้าง แบบแผนบ้าง

คำว่า “แบบอย่าง” หมายถึง แบบที่ทำให้ดูเป็นตัวอย่างได้

คำว่า “แบบฉบับ” หมายถึง แบบที่ตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นกฎเป็นเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อใช้ปฏิบัติสำหรับส่วนงานหรือองค์กรนั้นๆ

คำว่า “แบบแผน” หมายถึง แบบที่เป็นแผนการข้างหน้า ที่ได้เดินกันอย่างถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นแบบอย่าง แบบแผน หรือแบบฉบับ ล้วนแล้วแต่เป็นแบบทั้งสิ้น ผู้ใหญ่ที่เป็นแบบได้ ผู้นำที่เป็นแบบได้ ถือว่าเป็นผู้นำที่นำยกย่องนับถือ นำบูชา กล่าวคือสามารถสร้างแบบให้ประพฤติปฏิบัติกันได้ ว่าในหมู่นี้ คณะนี้ ควรจะมีแบบอย่างไร ควรจะปฏิบัติกันได้อย่างไรและตัวเองก็ทำตามอย่างปฏิบัติตามแบบนั้นได้ด้วย ชักชวนเพื่อให้ผู้อื่นทำตามแบบนั้นด้วย อย่างนี้เรียกกันว่าเป็นแบบหรือเป็นต้นแบบ การเดินตรงตามแบบ เรียกว่ามีแบบ การมีแบบแผน วางแผนไว้ล่วงหน้า การมีแบบฉบับเป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นแบบอย่างทำให้ดูให้เป็นแบบอย่าง เรียกกันว่า เป็นแบบหรือเป็นต้นแบบ อันนี้ถือว่าเป็นภาวะผู้นำที่สำคัญประการที่ 3 เป็นเหตุให้เกิดความเคารพ นับถือ บูชา และยกย่อง

4. เป็นผู้นำเป็นบ้าน

คำว่า “เป็นบ้าน” หมายถึง การที่ผู้ใหญ่หรือนักปกครองที่ทำตัวเป็นเหมือนบ้าน อันเป็นเหตุให้ผู้ผู้น้อยหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้รับความอบอุ่นเมื่อได้ร่วมทำงาน ในความหมายนี้ท่านเปรียบผู้ใหญ่เป็นเหมือนบ้าน อันธรรมดาบ้านใครบ้านมัน ทุกคนอยากมีบ้านของตัวเองไม่ได้บ้านของตัวเองของเป็นกระต๊อบเป็นกระท่อม เป็นบ้านหลังเล็กๆ ไม่ใช่ตึกหลังใหญ่ๆ บ้านหลังใหญ่ๆ ราคาเป็นสิบล้านเป็นร้อยล้าน แต่ถ้าเป็นบ้านของตัวเองให้มีความสุขให้ความเป็นอิสระ ให้ความสบายใจ เวลาไปไหนมาไหนเข้า

บ้านตัวเองรู้สึกว่าจะมีความปลอดภัยความอบอุ่น บ้านตัวเองนั้นเป็นสิ่งที่พึงพึ่งได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะคำมิด ดึกตื่น จะเข้าจะออกก็ได้ไม่ต้องเกรงใจใคร ไม่ต้องระแวงระวังใคร นี่คือบ้านเรา

ผู้ใหญ่ หรือผู้นำ ที่มีลักษณะเหมือนบ้าน ย่อมจะดึงดูดจิตใจและศรัทธา เป็นเหตุให้อยู่ได้บังคับ บัญชาขึ้นได้รับความอบอุ่น กล่าวคือเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าหาง่าย ไม่ถือเนื้อถือตัว ไม่ถือยศศักดิ์เหมือนกับคนที่เข้าไปในบ้าน ทำอะไรก็ได้ไม่ต้องมีพิธีต้องอะไรมาก เป็นผู้ใหญ่ที่ให้ความอบอุ่นแก่ผู้น้อย เหมือนกับบ้านให้ความอบอุ่นแก่เจ้าของบ้าน เข้าไปแล้วสบายใจเข้าไปแล้วเย็นใจไม่อยากจะออกผู้ใหญ่หรือผู้นำที่น้อยเข้ามาได้เข้าหาแล้วมีอิสระ เข้าหาแล้วเกิดความสบายใจ ไม่มีความหวาดระแวง ไม่มีความเกรงกลัว เกิดความอบอุ่นผู้ใหญ่ ผู้น้อยอย่างนั้นเขาเรียกว่าเป็นบ้าน

ผู้ใหญ่ที่เป็นบ้านได้ ย่อมจะเป็นผู้มีเสน่ห์ในการที่จะดึงดูดจิตใจของผู้อื่นได้ในกาลตลอดไป เหมือนบ้าน บ้านหลังใด ถ้าหากว่าคนที่ผ่านไปผ่านมา เข้าไปแล้วเกิดความอบอุ่น เกิดความสบายใจบ้านหลังนั้นก็จะมีคนแวะเวียนไปเรื่อย บ้านพ่อบ้านแม่ถ้าหากว่าลูกหลานเข้าไปแล้วอบอุ่น ลูกหลานก็ไม่อยากจะเข้าบ้านนั้น หรือเข้ามาก็เพราะความจำเป็น ไม่จำเป็นก็ไม่อยากจะเข้า เพราะมาแล้วก็ถูกด่าบ้างหรือไม่อย่างนั้น ก็เห็นพ่อแม่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมไม่ควร ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีได้เข้ามาแล้วก็ร้อนรุ่ม กลุ้มใจไม่สบายใจ แม้จะเป็นบ้านพ่อบ้านแม่ก็ไม่อยากจะเข้าใกล้ อันนี้เป็นลักษณะว่าผู้ใหญ่ไม่สามารถจะเป็นบ้านได้ เพราะฉะนั้นการเป็นบ้านจึงเป็นลักษณะของผู้ผู้นำ หรือของผู้ปกครองทั่วไป

ดังนั้น ผู้นำ ผู้ใหญ่ผู้ปกครอง หรือผู้บังคับบัญชา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นหลักเป็นแรงเป็นแบบ และเป็นบ้าน ให้แก่คนอื่น ๆ ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้น้อยหรือผู้อยู่ได้บังคับบัญชา ถ้าหากว่าทำได้ ปฏิบัติได้ ก็จะเป็นเหตุให้เป็นที่ยรัก เป็นที่เคารพเป็นที่นับถือ และท้ายสุดก็จะเป็นปูชนียบุคคล (Precursor) ตลอดไป แม้ล้มหายตายจากไปแล้วคนก็คิดถึงเพราะว่า... ได้เคยพึ่งพิงเป็นหลักให้เขาได้... ได้เคยให้ เคยสนับสนุน อุปถัมภ์ค้ำชูแก่เขาได้เป็นแรงให้เขาได้... ได้เคยเป็นแบบอย่าง เป็นเนติให้เขาประพฤติปฏิบัติตามอย่างแล้ว ได้เคยให้ความรัก ความอบอุ่น ให้ความสบายใจเย็นใจ คือเป็นบ้านมาแล้ว ก็ย่อมจะประทับใจเขาอยู่ตลอดในใจของผู้ยังอยู่ข้างหลังนั่นเอง

จะเห็นว่าผู้มีความสำคัญยิ่งต่อการนำการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตามการที่คนจะปฏิบัติตัวโดยยึดถือคุณธรรมได้ตั้งนี้อาจจะต้องได้รับการอบรมและกล่อมเกลาทางสังคมอย่างต่อเนื่องอีกทั้งยังเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับสถาบันต่างๆทางสังคมในชุมชนด้วยโดยเฉพาะสถาบันศาสนาเพราะรากฐานของคุณธรรมในสังคมไทย (Wipaphan Upanisakorn and Natnalin Upanisakorn. 2017: 80) จะเห็นว่าหลักธรรมในทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้ดำรงอยู่ได้ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังใช้ในการประกอบการทำงานของหน่วยงาน องค์กรตลอดจนสถาบันครอบครัว หลักธรรมของพุทธศาสนาเปรียบเสมือนหม้อยาชานานใหญ่ที่สามารถหยิบยกมาใช้ในสถานการณ์นั้นๆโดยไม่จำกัดกาลเวลา แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้จัดการบริหารออกมาในรูปแบบทฤษฎีและแนวคิดเหมือนกับในยุคหลังพุทธกาล ที่มีนักวิชาการได้นำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้สอดคล้อง เพื่อสร้างคุณค่าทางสายบริหารให้กับบุคคลภายในและบุคคลภายนอกในองค์กร (Phramaha Sriarun Khamtho, Sanya Kenaphoom and Soawalak Kosolkittiamporn. 2016 : 3) บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำโดยการทางพระพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์ในการเทียบหรือเกณฑ์การขับเคลื่อนพัฒนาพฤติกรรมกรรมการหรือ เรียกว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธศาสน์

การพัฒนาผู้นำตามแนวพุทธศาสนา : ทศพิธราชธรรม

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณกาล โดยมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ตลอดจนภาษาที่ใช้พูดใช้เขียนล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทุกยุคทุกสมัยล้วนแต่ทรงเป็นพุทธมามกะ ได้ทรงประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาตลอด โดยเฉพาะทศพิธราชธรรมและทรงนำคำสอนมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการปกครองบ้านเมือง ทำให้พสกนิกรชาวไทยเกิดความสงบสันติสุข และบ้านเมืองก็เป็นปึกแผ่นมั่นคง ดำรงความเป็นชาติเอกราชอย่างน่าภาคภูมิใจมาตราบเท่าถึงทุกวันนี้

การนำเอาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปศึกษา วิเคราะห์แล้วประยุกต์ใช้ให้เข้ากับหลักการปกครองสำหรับภาวะผู้นำ ก็จะทำให้หลักธรรมมีส่วนในการเสริมสร้างคุณธรรมและก่อให้เกิดการพัฒนาผู้นำหรือผู้ปกครองทุกระดับชั้นอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือการพัฒนาชีวิตชุมชนสังคมและประเทศชาติของเขาให้ดีขึ้น เขาก็มาพัฒนาครอบครัว ชุมชน และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นเช่นกันดังนั้น หลักธรรมจึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองอย่างแท้จริงเหมือนดังที่ (Phraphromkunaporn (P.O. Payudto), 2005) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า “ผู้นำที่ยิ่งใหญ่จริงๆ คือผู้นำที่สามารถเอาหลักความจริงหลักความถูกต้อง เอาประโยชน์มาเป็นที่ยึดอิงที่จะให้ประชาชนร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมโดยไม่ต้องอาศัยความโลภหรือความโกรธมาเป็นเรื่องกระตุ้นเร้า” ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการปกครอง ขงจื้อ ที่ว่า “ผู้ปกครองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำเรื่องผลประโยชน์และคุณธรรมความดีให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพราะคุณธรรมเป็นเสาของการปกครอง” ดังนั้น หลักการปกครองจึงต้องประกอบด้วยคุณธรรม อุปมาดังดาวเหนืออันมีดาวดวงอื่นแวดล้อมเป็นบริวารเพื่อประดับท้องฟ้าให้ดูสวยงามฉนั้น

คำว่า “ทศพิธราชธรรม” หมายความว่า ธรรมะสำหรับพระราชา หรือธรรมที่พระเจ้าแผ่นดินพึงปฏิบัติ 10 ประการ หมายความว่า พระเจ้าแผ่นดินซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองไพร่ฟ้าประชาชนนั้น พึงดำเนินตามกุศโลบายในการปกครองด้วยธรรม 10 ประการ ที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาล ซึ่งพระบรมศาสดาสัมมาพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า หากพระราชามหากษัตริย์ทรงดำรงมั่นอยู่ใน 10 ประการนี้แล้ว จักปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขไพร่ฟ้าจะหน้าใส มีความเป็นอยู่ปกติสุขทั้งกายและใจหากพระราชาขาดคุณธรรมเหล่านี้แล้วไซ้ ไพร่ฟ้าประชาชนก็หาได้อยู่เย็นเป็นสุขไม่กลับจะกลายเป็นอยู่ร้อนนอนทุกข์หาความสุขมิได้ (Phramaha Jukkree Yanasamapanno. 2017)

คำว่า “ราชธรรม” คือธรรมสำหรับผู้เป็นใหญ่ หรือผู้เป็นหัวหน้าในการปกครองเพราะ “ราช” ศัพท์ ย่อมมีความหมายรวมไปถึงชนผู้เจริญรุ่งเรืองเฉพาะตนและยังบริวารชนให้เจริญรุ่งเรืองตามด้วย และหมายถึง ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจ คือผู้เป็นที่ยินยอมพร้อมใจของชนอื่น ฉะนั้น “ราช” ศัพท์นี้ โดยกำหนดอย่างสูงสุด หมายถึง องค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นนั้ตรชัยของประเทศ โดยต่ำสุด หมายถึง บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือหัวหน้ากลุ่มชนชั้นเล็กๆ ผู้นำกลุ่มชนนั้นมีหลายระดับ เช่น ผู้นำระดับคณะรัฐบาล ผู้นำระดับกระทรวง ผู้นำระดับกรม ผู้นำระดับจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ผู้นำระดับอำเภอ (นายอำเภอ) ผู้นำระดับหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน) ตลอดจนถึงผู้นำหน่วยงานอื่นๆ แม้กระทั่งรวมถึงผู้นำวัดวาอาราม (เจ้าอาวาสหรือสมภาร) ผู้นำในแต่ละระดับ นั้นจะต้องมีทศพิศราชธรรมเป็นหลักปฏิบัติ จะเว้นเสียมิได้ เพราะผู้ใดเป็นใหญ่มีคุณธรรมตั้งมั่นอยู่ในตนแล้วย่อมจะมีแต่สติ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักทศพิศราชธรรมนี้ ถือ ว่าเป็นคุณธรรมที่โบราณคณาจารย์ได้บัญญัติ

ไว้ก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งพระราชฯ พระมหากษัตริย์ในอดีต ได้ทรงถือปฏิบัติมาเป็นพระราชจริยาวัตร แม้บุคคลผู้มีใช้พระเจ้าแผ่นดินก็ควรเจริญรอยตามโดยนำเอาหลักธรรม 10 ประการนี้ มาเป็นหลักปฏิบัติในการปกครองเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมตามอุดมการณ์แห่งการปกครองยิ่งขึ้นไปโดยมีดังต่อไปนี้

1. ทาน : ทาน คือการให้ทานแบ่งปัน การสงเคราะห์อนุเคราะห์ ผู้นำต้องเป็นผู้ให้โดยมุ่งการปกครองหรือการทำงานเพื่อส่วนรวมไม่ใช่เพื่อจะเอาฝ่ายเดียว รู้จักการดูแลเอาใจใส่ เอื้อเฟื้อสงเคราะห์อนุเคราะห์ เมตตาให้ประชาชนหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับประโยชน์สุขสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน และให้ความสนับสนุนแก่ผู้กระทำความดี เช่น การให้สินน้ำใจ/รางวัลหรือให้เกียรติยศเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่ทอดทิ้งยามทุกข์ยาก เข้าลักษณะที่ว่า “ยามปกติก็เรียกใช้ยามเจ็บไข้ก็รักษา ยามต้องการคำแนะนำปรึกษา ก็ช่วยให้แสงสว่างเป็นผู้แนะนำให้” นั่นคือ บอกอุบายให้รู้ นานั้นคือทำให้ดูเป็นแบบอย่าง ดังคำกล่าวที่ว่า “แนะให้น้ำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เห็นให้รอด” ทานแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (Phramaha Jukkree Yanasamapanno. 2017)

1.1 วัตถุทานหรืออามิสทาน หมายถึง การแบ่งปัน วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่ผู้น้อยหรือผู้ประสบเคราะห์กรรมในโอกาสต่างๆ เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ ไม่ทอดทิ้งคนขัดสนยากไร้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในการดูแลของคน

1.2 ธรรมทาน หมายถึง การให้ที่ไม่ต้องลงทุนด้วยวัตถุสิ่งของแต่เป็นการให้แสงสว่าง ให้ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เช่น การให้อาทานแนะนำ ให้คำกล่าวตักเตือน ชี้ผิดชี้ถูกให้แก่ผู้กำลังหลงผิด ผิดผิดผู้จะตกนรกให้วกกลับขึ้นสวรรค์เป็นต้น

1.3 อภัยทานหมายถึง การให้ความไม่หวาดกลัวต่อกัน คนเราลงว่ามีความอาฆาตพยาบาทจองเวรต่อกันแล้ว เหมือนเอาไฟสุ่มอยู่ภายในจิต จะนั่งจะนอนก็ไม่เป็นสุข คอยคิดประหัตประหารกันและกัน จะหาความสุขแต่ที่ไหนได้ ฉะนั้นการให้อภัยจึงก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การกระทำงานโดยพร้อมใจสำเร็จตามประสงค์

ความว่า ทาน คือการให้ทั้ง 3 ระดับ ซึ่งเป็นราชธรรมข้อต้นนี้ เป็นข้อวัตรที่ผู้ใหญ่หรือผู้นำองค์กรทุกระดับควรบำเพ็ญ และควรปลูกฝังอภัยตักให้ผู้เกี่ยวข้องในการให้ด้วยถือว่าเป็นการดำเนินตามเบื้องพระยุคลบาทและพระจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์มีน้ำพระทัยเปี่ยมล้นไปด้วยพระกรุณา ทรงสงสารชาวพสกนิกรที่เดือดร้อน ทรงเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขเสด็จเยี่ยมเยียนและช่วยเหลือแก่หมู่อาณาประชาราษฎร์มิได้ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยทุกข์ยากลำบากพระวรกาย

2. สิล : สิล คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติสุข ผู้นำต้องมีความประพฤติที่ดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปก่อให้เกิดความไว้วางใจ เลื่อมใสศรัทธาในผู้นำ รวมถึงการรักษาศีลเจริญศรัทธาโดยเฉพาะศีลห้าอันจุดมุ่งหมายก็คือให้รักษาดนมิให้เสียหายเป็นการปิดช่องทางที่จะนำความเสียหายมาสู่ตนได้ถึง 5 ช่องทาง คือ (Phramaha Sunya Chuakonman, 2011)

ข้อที่ 1 ป้องกันเพราะความโหดร้าย

ข้อที่ 2 ป้องกันเพราะความมัวเมาหรือเห็นแก่ตัว

ข้อที่ 3 ป้องกันเพราะความใจเลว

ข้อที่ 4 ป้องกันเพราะความขี้บดหรือขาดสัจจะ

ข้อที่ 5 ป้องกันเพราะความหมดสติ

ชีวิตของทุกสิ่งทั้งหลายไม่ว่าผู้ใหญ่หรือผู้น้อยมักจะพังทลายไปเพราะ 5 เรื่องเหล่านี้คือ ความโหดร้ายในสันดาน หนึ่ง ความอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นในทางที่ผิดๆหนึ่ง ความฟุ้งซ่านในทางกามเกี่ยวกับเพศตรงข้าม หนึ่ง ความไม่มีสัจจะประจำใจ หนึ่ง ความประมาทขาดสติสัมปชัญญะ หนึ่ง รวมเรียกว่า “โหดร้าย มือไว ใจเลว ขี้บด หมดสติ” ถ้าปล่อยไว้สังคมตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ นานเข้าก็กลายเป็นสังคมที่ไร้ศีลธรรมหรือเข้าสู่กลียุค คือ

2.1 จะเกิดการข่มเหงคะเนงร้าย หญิงและชายจะอวดกล้าเหยียดหมาย สงครามจะเกิดขึ้น รุกรานโลกจะราวฉานชานกระแซะกระเซ็น (ชาดศีลข้อที่ 1 ปาณาติปาตา)

2.2 ลักปล้นจี้โจรผู้ร้ายก็จะเกิด คนดีจักเกลียดผกแผ่นดิน จักมีการชกฆ่าลำเค็ญกายา โลกก็จักกลายเป็นกลียุครูปเป็นไฟ (ชาดศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา)

2.3 ผู้ชายจะมากู้หลายเมียผู้หญิงนี้จะสาส่อน ชาวโลกจะเดือดร้อนแล้วจะทนอยู่อย่างไรรู้ได้ ยุคการเฟื่องเครื่องชุนสักปานใด ขมขึ้นสาแก่ใจเพราะไร้ซึ่งธรรม (ชาดศีลข้อที่ 3 กาเมสุ มิจฉาจารา)

2.4 มนุษย์จะเริ่มโกหกต่อแหล่ โลกจะแย่งอย่างยิ่งเพราะสิ่งชอกช้า ใครเล่าจะเป็นผู้รับผลกระทบ หื่นกระหายบ้ำกระหน้าเห็นดำดา (ชาดศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา)

2.5 ผู้คนจะดื่มสุราเมรัย สูบฝิ่น จะนอนดึนกลางถนนเป็นบ้า เศรษฐกิจ สังคมจะเฉื่อยชา เพราะฝิ่น ภัยยา และยาเมา (ชาดศีลข้อที่ 5 สุราเมระยะมัจจะปะมาทะธานา)

ถ้าบุคคลมีศีลกำกับควบคุมแล้วกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ก็จักไม่นำความวิบัติเสียหายมาให้แก่คนทั้งผู้ที่เป็นผู้นำและผู้ตาม สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะอำนาจของศีลที่ว่า “ศีล (ธรรม) ส่งทำให้สูงศีล (ธรรม) ปรงทำให้สวยศีล (ธรรม) นำทำให้รวยศีล (ธรรม) ช่วยทำให้รอดและปลอดภัย” นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่สอง

3. บริจาค : การบริจาค คือการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำหรือนักปกครองจะต้องบำเพ็ญกิจด้วยความเสียสละ ศีลสามารถเสียสละความสุขความสำราญ เป็นต้นตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองนักปกครองนั้น หากเป็นแต่ประโยชน์ตน ก็เป็นคนสกปรก ไม่สามารถทำงานเพื่อบ้านเมืองได้อย่างกว้างขวาง เพราะคนเห็นแก่คนนั้น เป็นผู้ที่มีโลกแคบ ย่อมจักไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และอาจนำความเสียหายมาสู่สังคมและประเทศชาติได้มาก แต่หากผู้นำเป็นนักเสียสละ มีจาคะธรรม ก็ย่อมสามารถที่จะเป็นผู้นำที่บันดาลประโยชน์สุขให้เกิดได้อย่างไพศาล

คำว่า “บริจาค” หมายถึงการเสียสละสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ คือบริจาคสิ่งที่ไม่ควรอยู่ภายในตนออกไป โดยไม่ต้องมีผู้รับ เพราะสิ่งที่เสียสละออกไปเป็นของไม่ตี เช่น สละความเห็นผิดและยอมรับความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) บริจาคนี้แตกต่างจากการให้ทานคือทานต้องมีผู้รับ และเป็นการให้ที่หวังผลให้ผู้รับมีความสุข ดังนั้นวิญญูณของผู้นำจะต้องเป็นนักเสียสละทั้งแบบทานและบริจาค ดังพุทธพจน์ในราชธรรมข้อนี้ว่า “พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม” ผู้บำเพ็ญได้ถึงขั้นนี้ชื่อว่า เป็นผู้ชนะ คือชนะใจตนเอง สมดังที่พระบรมศาสดาตรัสไว้ว่า “ผู้ชนะคนอื่นหมิ่นในสนามรบ ยังไม่ใช่มีชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ แต่ผู้ชนะตนเองได้นั้นแหละเป็นผู้มีชัยชนะที่ยิ่งใหญ่

แท้” เพราะการชนะเช่นนี้ถือว่าเป็นยอดแห่งชัยชนะ ที่พร้อมจะอุทิศหรือเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขอันยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่สาม

4. อาชีพ: อาชีพ คือ ความเป็นผู้ซื่อตรง การปฏิบัติภาระโดยตรงไม่โกง ไม่กอบ ไม่โย ไม่กิน ไม่แสแส้งแก่งแย่งผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปฏิบัติกิจโดยสุจริตมีความจริงใจ ไม่หลอกตนเองไม่หลอกหลวงประชาชนและประเทศชาติอันว่าความซื่อตรงที่ผู้นำทุกคนชั้นจะพึงระวังและปฏิบัติให้ได้โดยเคร่งครัด คือ

4.1 ซื่อตรงต่อบุคคล ได้แก่ ไม่คิดคดทรยศต่อมิตร ญาติธรรมผู้ร่วมงานในหน่วยงานหรือองค์กร และผู้มีพระคุณ

4.2 ซื่อตรงต่อเวลา ได้แก่ ทำงานตรงกับเวลานาทีที่กำหนดหมาย ไม่เอาเวลาราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตน โดยอย่าพลัดวันประกันพรุ่งมีสิ้นสุด

4.3 ซื่อตรงต่อตน ได้แก่ รับปากรับคำไว้กับใครอย่างไร ก็พยายามทำให้ได้ตามนั้น ไม่บิดพลิ้ว บ่ายเบี่ยง เพราะความเสียหายก็จะเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

4.4 ซื่อตรงต่อหน้าที่ ได้แก่ ตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้เกิดผล ไม่ละทิ้งเสียกลางคัน โดยอย่าเป็นคนจับจดหรือจับพลัดจับผลู

4.5 ซื่อตรงต่อความดี ได้แก่ รักษาความดีที่เรียกว่า “ธรรม” ไว้มิให้เสียหาย เช่น ความเที่ยงธรรม ความยุติธรรม ความชอบธรรมและความเป็นธรรม คุณธรรมเหล่านี้ พึงสะสมให้มีในตนเองตลอดเวลา

ในการบริหารงานในองค์กรหรือหน่วยงานทั่วไป ต้องการความซื่อตรงทั้งผู้นำและผู้ตามถ้าใช้พระเดชก็ต้องใช้ด้วยความเมตตาไม่ใช้ทำไปเพราะความลำเอียงหรือโกรธแค้น แต่ถ้าใช้พระคุณ ก็ต้องใช้ด้วยปัญญากำกับไว้ด้วยเมิเช่นนั้นการช่วยเหลือก็จะกลายเป็นผลร้ายต่อผู้ให้หรือผู้รับ องค์กรจะอยู่ได้เพราะความซื่อตรง ถ้าผู้นำและผู้ตามต่างก็ไม่ตรงหรือซื่อตรงต่อกัน (สวมนหน้ากากเข้าหากัน) องค์กรก็จะเกิดปัญหา และบางครั้งปัญหาในองค์กรก็ขึ้นอยู่กับความพยายของคนตรง คือเป็นความคดที่ซ่อนอยู่ในความตรง เช่น เกรตตรงคือไม่หลบลีกละอะไร อย่างนี้ก็เป็นอันตรายต่อองค์กรเหมือนเดิมถึงหน้าผากก็เดินต่อไปจนตกหน้าผาตาย อย่างนี้เป็นความโง่ที่ซ่อนอยู่ในความตรงหรือขาดปัญญา วิธีแก้ก็ต้องชำระล้างความโง่ออกไปจากความตรงที่วุ่นนั้น ความตรงที่แท้จริง จะต้องไม่เกิดความขัดแย้ง เพราะใช้ปัญญาเป็นตัวคิดหรือตัดสินใจในการบริหารงานนี้เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่สี่

5. มหุทวิ : มหุทวิ คือความเป็นผู้อ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน มีกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน กล่าวคือผู้นำต้องเป็นผู้อภัยภัยไมตรีอ่อนโยน ไม่ดื้อดึง ถือนด้วยอำนาจมีความอ่อนน้อมไปด้วยเหตุผล เป็นไปตามเหตุที่ควรและมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ผู้เจริญด้วยธรรม ต่อบุคคลเสมอกันและต่ำกว่า วางตนสม่ำเสมอ ไม่กระด้างปราศจากมานะ ทิฐิ มีอภัยภัยไมตรีอภัยภัยจงหองยาบคาย ดูหมิ่นผู้อื่นด้วยอำนาจมานะ เพราะชาติตระกูล ทรัพย์สินสมบัติหรือตำแหน่งงาน ไม่เป็นบุคคลประเภท “ท้าวพระยาสิมกัน ดันไม้สิมดิน” มีความสง่างามอันเกิดแต่ท่วงทีที่สุภาพนมนวลละมุนละไม ควรได้รับความจงรักภักดี แต่มีขาดความเคารพยำเกรง เป็นต้น

ในสังคมปัจจุบัน เรากับพบว่ามิบุคคลบางคน มีมนุษย์บางกลุ่มหรือรวมกลุ่มเมื่อได้รับตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ในด้านการปกครองแล้ว กลับเป็นคนเห่อเหิมหลงใหลในอำนาจหน้าที่ มีทิฐิมานะ ถือนด้วยอำนาจแล้วไม่เกรงใจใคร ชอบแสดงอำนาจบาตรใหญ่ ดูถูกผู้อื่น ปฏิบัติตนเสมือนหนึ่งว่าเป็นผู้นำที่หนึ่ง

อยู่บนหัวช้าง ผู้นำที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ถือว่าการประพาศติดต่อกับหลักคุณธรรมของนักปกครอง ผู้นำที่ได้ชื่อว่าครองงานและครองใจคนอื่นได้นั้น จะต้องบำเพ็ญหลักมัทวะธรรม (หลักแห่งความอ่อนโยน) จึงทำให้เกิดเป็นคุณธรรมประจำใจ อย่างเช่นเล่าปีในเรื่องสามก๊ก ก็เป็นผู้นำอีกท่านหนึ่งในประวัติศาสตร์จีนที่ประสบความสำเร็จในด้านการปกครองบริหารด้วยการใช้หลักธรรมข้อนี้ คือความอ่อนน้อมถ่อมตน ดังจะเห็นได้จากเขาสามารถเชิญขงเบ้งผู้หยิ่งทะนงมาช่วยงานจนตลอดชีวิตการเป็นผู้นำของเขาอย่างน่าทึ่ง

ขงเบ้งเป็นนักปราชญ์ที่ถือตัวมากอยู่ที่ภูเขาโง่ลงล้งกั้ง ในสมัยที่จีนแตกเป็นสามก๊กผู้ที่มีวาสนาแย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ แต่ละก๊กก็พยายามที่จะรวบรวมคนดีมีฝีมือมีสติปัญญาไว้เป็นพรรคพวก ขงเบ้งได้รับการติดต่อจากผู้นำหลายคนแต่ไม่มีใครสมหวังแต่แล้วอยู่ต่อมาปรากฏว่า ขงเบ้งต้องออกจากบ้านเดินทางหลังเล่าปี่มาร่วมวางแผนทำสงครามให้เล่าปี่จนตลอดชีวิต แม้เล่าปี่จะหนีตายออกไปก่อน ขงเบ้งก็ไม่ยอมทอดทิ้งบุตรของเล่าปี่ที่เป็นดั่งนี้ว่านางสยิวว่าเล่าปี่มีดีอะไรหรือจึงสามารถเอาชนะจิตใจของขงเบ้งได้ สิ่งที่เล่าปี่สามารถเอาชนะใจของขงเบ้งได้นั้น ไม่ใช่เล่ห์กระเท่ห์อันลึกลับซึ้ง หรือเวทมนต์คาถาหรือกำลังภายในทั้งสิ้น แต่สิ่งนั้นก็คือ “มือสับนิ้ว” ที่เล่าปี่ประคองประนมด้วยความรู้สึกอันซื่อสัตย์สุจริตนี้เอง เล่าปี่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ที่มีมารยาทงามที่สุดอ่อนน้อมถ่อมตน จนได้ชื่อว่าผู้พนมมือสับทิศ จะเรียกว่าเล่าปี่สร้างชีวิต สร้างอำนาจวาสนาสำเร็จด้วยการพนมมือสับนิ้วก็ไม่ผิด การอ่อนน้อมถ่อมตนจึงถือว่าเป็นมงคลอันศักดิ์สิทธิ์ของผู้นำทั้งหลาย ขงเบ้งผู้หยิ่งรู้ฟามหาสมุทรที่ต้องสอบต่อเล่าปี่ก็เพราะมนต์อันนี้แหละโบราณจึงถือกันว่า “ให้อ่อนน้อมเหมือนเล่าปี่ ซื่อสัตย์เหมือนกวนอู รอบรู้เหมือนขงเบ้ง เก่งเหมือนไกรทอง คล่องแคล่วเหมือนอิเหนา” นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ห้า

6. ดบ: ดบะ คือความเป็นผู้มีคามเพียรเพื่อเผาผลาญความชั่วออกจากจิตใจ การใช้ความเพียรเพื่อเผาผลาญกิเลสตัณหาไม่ให้เข้ามาครอบงำจิตใจเห็นผิดเป็นชอบรู้จักระงับยับยั้งซึ่งใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุสำราญและการปรนเปรอ ีความเป็นอยู่สมำเสมอ มุ่งมั่นในอันที่จะบำเพ็ญเพียรทำภารกิจในหน้าที่ให้สมบูรณ์

คำว่า “ดบะ” เป็นคำที่นิยมใช้กันในศาสนาพราหมณ์ โดยเชื่อกันว่าผู้ใดได้ศึกษาและปฏิบัติตามคัมภีร์พระเวทอันศักดิ์สิทธิ์ ผู้นั้นชื่อว่ามิตบะคือมีฤทธิ์เดช สามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ พระพุทธเจ้าทรงนำดบะมาใช้ในพระพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นความเพียรอันกำจัดเสียงซึ่งโกสัชชะคือความเกียจคร้าน ผู้ใดมีความเพียรสามารถกำจัดความเกียจคร้านได้ ผู้นั้นได้ชื่อว่ามิตบะและในชั้นสูงขึ้นไป ดบะเป็นความเพียรเครื่องเผาผลาญกำจัดบาปอกุศลทุจริต กล่าวคือ โลภะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง โดยสร้างความเพียรด้วยหลักธรรมที่ชื่อว่า “สัมมปปธาน” มี 4 ประการ คือ

6.1 สังวรปธาน คือความเพียรเพื่อละอกุศลทุจริตที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น กล่าวคือกำจัดโทษที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดมีในตนเป็นการปิดประตูความชั่วที่จะหลั่งไหลเข้ามาในดวงจิตของตนเอง

6.2 ปทานปธาน คือความเพียรละบาปอกุศลที่มีอยู่แล้ว ให้ค่อยๆ หดไป หรือสิ้นไปกล่าวคือประตูแรกปิดไม่ให้ข้าเข้ามาประตูที่สองวิดน้ำออกไปเสียให้เหือดแห้งคือบาปอกุศลทุจริตให้สิ้นไป

6.3 ภาวนาปธาน คือความเพียร พยายามให้กุศลสุจริตนานาประการที่ยังไม่เกิดให้เกิดคล้ายๆ กับจะบอกว่าเว้นชั่วแล้วต้องประพาศติดต่อด้วยจึงจะดีได้ถ้าเว้นชั่วเฉยๆ ไม่ประพาศก็ยังไม่ดี ดังนั้นจะต้องสร้างสะสมความเพียรอย่างต่อเนื่องและอย่างสร้างสรรค์

6.4 อนุรักษณาปธาน คือความเพียรพยายามรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้เสื่อมสลายไปให้ ความดีนั้นคงอยู่ตั้งอยู่ตลอดไป กล่าวคือเพียรรักษาไว้เรื่อยๆ เพียรรักษาทุกสิ่งทุกอย่าง นานาประการให้เกิดขึ้น แล้ว ให้ดำเนินต่อไปเรื่อยๆ และคงอยู่ตลอดไป

ผู้นำหรือผู้ปกครองท่านใดเจริญด้วยหลักสัมมปธาน คือความเพียร 4 ประการ ซึ่งเป็นองค์คุณธรรมของ ตบะ ผู้นั้นก็จะเกิดความเพียรอย่างแรงกล้า สามารถแผดเผาหรือเผาผลาญกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงหรือหมดสิ้นไป ตามกำลังแห่งความเพียรนั้นๆ นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่หก

7. อภิโธ : อภิโธระ คือความเป็นผู้มีเมตตา กรุณา ไม่โกรธกริ้ว อนุเฉียว รู้จักใช้เหตุผล ไม่ เกรี้ยวกราดปราดจากเหตุผล และไม่กระทำการด้วยอำนาจความมุทะลุและความโกรธ มีเมตตาประจำใจ รู้จักรับความขุ่นเคืองแห่งจิตและวินิจฉัยความตลอดทั้งการกระทำด้วยจิตอันสุขุม รอบคอบ เยือกเย็น และมีมโนธรรมเป็นที่ตั้ง

คำว่า “อภิโธระ” แปลว่า ความไม่โกรธ การฆ่าความโกรธได้จึงเป็นความดี ความโกรธเกิดขึ้น ขณะใด มีสติยับยั้งแล้วทำให้เกิดกลับตรงกันข้ามจึงเป็นเรื่องที่น่ายินดี การที่เขาทำนั้นก็เป็นเรื่องของ เขาๆ ค่าเราก็กปากของเขา เขานินทาเราก็ปากเขา เขาไม่ชอบเราก็ใจเขามั่นสุขแต่เขาเราจะไปบังคับ ไม่ให้เขาตำราเรานินทาเราก็ไม่ได้เขาตำราเราทางปากเขาอาจผิดกฎหมาย แต่เขาก็ตำราเราทางใจได้ความโกรธ จึงมิได้ทุกๆ ส่วนทุกๆ อย่าง รวมความว่า “ความโกรธลงได้จับใครเข้าแล้ว จะมีอาการไม่ปกติ เลือดสูบฉีดแรง ตาแดง เข้มแข็งเกลียว ทำให้น้ำไม่มาดู ขาดเสน่ห์ มีกิริยาอาการคล้ายยักษ์มาร” โดยไม่มีความสง่างามในความเป็นผู้นำ

ดังนั้นคนแต่ก่อนจึงเปรียบคนโกรธว่ามีอาการคล้ายยักษ์มารที่จ้องจะกินเลือดกินเนื้อใครก็ได้ ท่านจึงอุปมาได้ว่า “ยามโกรธโปรดมองสองกระจก ดูติดออกเด่นเมื่อเห็นหน้า ช่างปั่นยากปากจุกและ ลูกตา ดังยักษ์ราศีไม่มีน้อยเลย” ถ้าฆ่าความโกรธได้จะนอนเป็นสุข ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “โธมัตวา น โสจติ” ความว่า “คนใดฆ่าความโกรธได้เขาจะไม่เศร้าใจ” คนโกรธย่อมเศร้าใจหม่นหมองใจไม่หยุดนิ่ง หลุกหลิกๆ เพราะมันติดปักอยู่ตรงตัวเจ็บใจบางครั้งชั่วแวบเดียวของจิตที่เกิดความโกรธสามารถปลิด ชีวิตของคนมาแล้วก็มีใช่น้อย การยับยั้งความโกรธไม่อยู่ก็เพราะขาดสติตัวนี้เอง โดยนัยนี้ผู้นำหรือ ผู้ปกครองจะต้องรู้จักชมหรือฆ่าความโกรธด้วยการมีสติและมีเมตตาอยู่เสมอ นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำ ข้อที่เจ็ด

8. อวิหิงสา: อวิหิงสา คือ ความเป็นผู้ไม่กดขี่ ข่มเหง เบียดเบียนคนอื่น ความเป็นผู้ไม่หลง ระวังในอำนาจ ไม่บีบบังคับใคร มีความกรุณาไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษด้วยอำนาจแก่ประชากรผู้ใด ด้วยอาฆาตเกลียดชังหรืออคติที่มีอยู่ในใจของผู้นำ จึงคอยหาทางเบียดเบียนผู้น้อยเมื่อเห็นว่าทำไม่ถูกใจตน

คำว่า “เบียดเบียน” จากศัพท์ที่ 2 ศัพท์ คือ เบียด กับ เบียน นำมาสนธิเข้ากันเป็นเบียดเบียน แปลว่า ทำให้ตกทำให้ตาย เบียด คือทำให้ตก เบียน คือทำให้ตาย ที่ว่าเบียดทำให้ตก เช่น เด็กแย่งเก้าอี้ กันนั่ง คนหนึ่งนั่งอยู่ก่อนแล้วอีกคนหนึ่งอยากได้หรืออยากนั่งบ้าง ก็เลยแทรกแล้วนั่งเบียดโดยขยับเข้าไป จนคนที่นั่งก่อนได้ตกจากเก้าอี้ไปเสียแล้วตนก็นั่งแทน นี่เป็นลักษณะที่เด็กเบียดกัน แต่ถ้าผู้ใหญ่ เบียดกัน แทนที่จะเบียดให้ตกจากเก้าอี้ก็เบียดให้ตกจากตำแหน่ง ตกจากงาน ตกจากหน้าที่ ตกจาก บัลลังก์ ตกจากอำนาจ ตกจากมิตรภาพ ตกจากความรัก ตกจากกองมรดก ตกจากพินัยกรรม ตกจาก กรรมสิทธิ์ เมื่อเบียดจนผู้นั้นตกแล้ว ตัวก็เข้าครอบครองแทน หรือบางทีตัวเองไม่เสียเบียดแทนก็ให้พวกพ้อง เพื่อนฝูงเข้าครองแทน นี่คือนิสัยของผู้นำที่เข้าคุณธรรมโดยแท้

ส่วนการเขียน ที่ว่าให้ตายนั้น หมายความว่า ตนไม่พอใจ หรือไม่ชอบหน้าใครแล้วแกล้งหาทางให้เขามีอันเป็นไปเสีย อาจเป็นการให้ตายจากความนิยมของผู้อื่น ตายจากศรัทธาของประชาชน ตายจากเกียรติยศชื่อเสียง ตายจากคุณงามความดี หรือสุดท้ายตายไปจากโลกจริง ๆ ก็ได้ อาจเป็นการทำให้ตายจากความสวยงาม เช่น เอน้ำกรดรดหน้าให้เสียโฉม ทำให้เสียชื่อเสียงขาดความนิยมของประชาชน หรือปั่นข่าวเท็จใส่ร้ายให้เสียคน ฉะนั้นผู้นำหรือผู้ปกครองต้องการครองทั้งงานและใจคน จะต้องเปี่ยมเปียน คือไม่แกล้งทำให้อันอื่นเดือดร้อนทั้งกายและใจ นี่เป็นคุณสมบัติผู้นำข้อที่แปด

9. ขนติญ: ขนติ คือความเป็นผู้อดทน อดกลั้นต่ออุปสรรค ความเป็นผู้อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนและอดกลั้นต่อคนเหนียวยาก ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอยหมดกำลังใจเสียก่อน ไม่ละทิ้งกิจการงานที่ทำโดยชอบธรรมผู้นำจะต้องบำเพ็ญธรรมข้อนี้ให้มาก สมเด็จพระสุภาภิตตรัสว่า “ขนติ ปรมตโป ตติก ขา” คำว่า “ความอดทน อดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” คำว่า “อด” หรือ “กลั้น” คือการห้ามใจไว้ไม่ให้ไปตามใจหรือตามสิ่งที่ตนชอบ เช่น มีใครให้สินบนเป็นแสนเป็นล้าน ซึ่งความจริงแม้จะอยากได้แต่ไม่ล่ออำนาจความอยาก สู้อดใจไว้ไม่รับ การพลิกเปลี่ยนในการเล่นการพนัน ในกามารมณ์ มีคนบ่าเรอเอาใจมาๆ แม้เราจะชอบแต่อดใจไม่ให้ทำรวมความว่า อดคือยังใจไม่ให้ยอมทำในสิ่งไม่ดีที่ตนชอบ อาการอย่างนี้ เรียกว่า “อดกลั้น” ส่วนคำว่า “ทน” คือ ทนหนาว ทนต่อคำว่าเสียดสี เป็นต้น อย่างนี้ เรียกว่า “ทนทาน”

ความอดกลั้น และความทนทาน เวลาพูดเร่ามักนิยมพูดอยู่ๆ ว่า อดทน รวมทั้งอดทั้งทน เรียกว่า ขนติ ผู้ใดต้องการเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองคนอื่น ต้องฝึก คือหัดอดหัดทนมากๆ หัดรักษาปกติภาวะของตนไว้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันพึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาก็ตาม มีความหนักแน่นมั่นคงเหมือนแผ่นดินที่เราอยู่อาศัยอะไรจะถมทับก็ทนได้ไม่ทรุด ไม่สลายถ้าขาดขันติเสียแล้วจะไม่มีงานชิ้นใดในโลกสำเร็จขึ้นมาได้เลยเพราะขันติเป็นคุณธรรมสำหรับต่อต้านความท้อถอยหดหู่ เร่งเร้าให้เกิดความขยัน และทำให้เห็นอุปสรรคต่างๆ เป็นเครื่องท้าทายความสามารถ นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่เก้า

10. อวิโรธนะ : อวิโรธนะ คือความเป็นผู้ประพฤติไม่ผิดพลาด (ความเที่ยงธรรม) ผู้ประพฤติมิให้ผิดพลาดจากศีลธรรม กฎหมาย ระเบียบแบบแผน วินัย และประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง ถือว่าเป็นประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้งทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี

คำว่า “อวิโรธนะ” หมายถึง การที่บุคคลเป็นผู้ประพฤติไม่ผิดพลาดในหน้าที่กิจการงานของตน กล่าวคือ อวิโรธนะธรรมนี้เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ที่เป็นใหญ่ หรือเป็นผู้นำคนแล้วต้องไม่ทำผิดในเรื่องใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผิดมารยาทผิดวัฒนธรรม ผิดศีลธรรม ผิดจารีตประเพณี ผิดระเบียบแบบแผน ผิดกติกามิตรข้อบังคับ ผิดวินัย ผิดกฎหมาย หรือผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นอันตรายต่อองค์กรราชธรรมข้อนี้เป็นข้อรวบยอดกำกับราชธรรมข้ออื่นๆ ทุกข้อ ให้อยู่ในขอบเขตที่ชอบที่ควรนอกจากนี้ยังหมายถึง การไม่แสดงอาการพิรุณ หรือพิโรธโกรธกริ้ว การแสดงอาการพิรุณ เช่น การตื่นเต้นเกินไปเมื่อได้ดี หรือดีโตยดีพวย แสดงอาการโกรธจัดเมื่อถูกขัดใจ อาการเหล่านี้เป็นต้นล้วนอยู่ในลักษณะแห่งการกระทำที่ผิดพลาดหรือผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งภาวะผู้นำทั้งสิ้นเหตุผลที่ห้ามมิให้ผู้นำประพฤติผิดพลาดตามราชธรรมข้อนี้นั้น เพราะเหตุว่าการมีอำนาจเหนือคนอื่นเป็นสิ่งที่ท้าทายใจให้ใหญ่หรือผู้ปกครองอยากทำผิด โดยคิดหรือเข้าใจว่า

10.1 ไม่มีใครกล้าตำหนิตีตนได้

10.2 ไม่มีใครกล้าที่จะเอาโทษ

10.3 แม้ผิดแล้วก็มีทางปลดปล่อยให้พ้นโทษได้เพราะตนมีอำนาจ

ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้หลักผู้ใหญ่ นักบริหาร นักปกครอง กระทำผิด หรือทำให้อะไรผิดๆ ทั้งที่รู้อยู่ พฤติกรรมของผู้นำเหล่านี้เป็น ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ความหลง” คือสิ่งที่ทำให้เกิดความมัวเมาเพเลิดเพลิน ระเริงรำ ขาดความยังคิดด้วยการลืมหืม บางครั้งอาจทำให้หลงไปโดยไม่รู้ตัว ไม่รู้ว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ ทั้งที่กระทำหรือคำพูดนั้นเป็นสิ่งที่ชั่ว เป็นสิ่งเลวหรือเป็นคำที่หยาบคาย ก่อความทุกข์ หรือความเดือดร้อนให้แก่พวกพ้อง แก่สถาบันหรือแม่แก่ตนเอง ทำไปโดยปราศจากสัมปชัญญะขาดความยับยั้งชั่งใจเพราะความหลงซึ่งเปรียบเทียบกับเมฆที่บดบังความดีงามแห่งจิตใจดั้งเดิมเสียสิ้น หรือบางครั้งก็หลงในลาภยศตำแหน่งแล้วทำให้เกิดความพองตัวความอหังการเที่ยวกดขี่ข่มเหงรังแกผู้ที่อ่อนกว่าให้เดือดร้อนเป็นเหตุชักนำเวรภัยเข้ามาหาตนโดยไม่รู้ตัว อาการของเหล่าผู้นำที่หลงอยู่กับสิ่งได้มีได้เป็นเหล่านี้ล้วนเป็นวิโรธนะ คือเป็นการกระทำที่ผิดพลาด แต่ก็หลงผิดไปว่า ฉันเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้ใหญ่ ย่อมกระทำได้ ไม่มีใครกล้าเอาผิด โดยเอาพฤติกรรมที่ตนกระทำความผิดพลาดนั้นมาวัดความเป็นผู้นำของตน

เมื่อว่าโดยหลักการแล้วผู้ใหญ่หรือผู้นำควรบำเพ็ญตนอยู่ในอวิโรธนปฏิบัติ คือความพยายามไม่กระทำความผิดพลาดใดๆ ในองค์กรหรือหน่วยงานของตน ไม่ว่าผิดมากหรือผิดน้อย ดังนั้น คุณธรรมข้อนี้จะแสดงออกแต่พฤติกรรมของบุคคลภายนอก คือเป็นคนเคร่งครัดในระเบียบ แบบแผน ซึ่งก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความปลอดภัยแก่ตน เป็นการป้องกันความผิด อันเกิดจากการมุงร้ายของฝ่ายอริที่คอยจับผิดอยู่ตลอดเวลา นี่เป็นคุณธรรมของผู้นำข้อสุดท้าย

บทสรุป

วิญญานแห่งความเป็นผู้นำที่แท้จริงไม่ได้หมายถึงพรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดหรือชาติปางก่อน หรือบุคลิกลักษณะส่วนตัว หรือวิธีการรูปแบบการนำของผู้นำคนนั้นแต่หมายถึงตัวตนที่แท้จริงที่อยู่ “ภายใน” ของเขาต่างหากสิ่งนี้แหละที่ทำให้มีคนยอมติดตาม และพร้อมที่อุทิศการทำงานให้อย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย อย่างเช่น อับราฮัมลินคอล์น มหาตมะ คานธี และอีกหลายๆคนที่ได้รับว่าเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของโลกเขาจะมีอะไรแตกต่างจากผู้นำคนอื่น ๆ หรือหากจะเทียบเคียง จะพบว่าเขาเหล่านั้นล้วนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือพวกเขามีสิ่งที่ เรียกว่า “ภายใน” ที่ผู้นำคนอื่นไม่ค่อยมีคือไม่กดขี่ข่มเหงผู้ใช้น้อยหรือผู้ใต้บังคับบัญชา (แม้บางครั้งจะเด็ดขาดและจริงจัง) เป็นผู้ที่อยู่ข้างหน้าไม่ใช่หลบฉากออกคำสั่งอยู่ข้างหลังเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีวิสัยทัศน์ที่สามารถสร้างแบบอย่างและแรงบันดาลใจให้กับผู้ตามได้

นอกจากนี้ยังเป็นกัลยาณมิตรธรรม คือมิตรที่ดีคอยแนะนำประโยชน์ใครได้เข้าใกล้ได้สัมผัสก็เหมือนได้คบหาสัตบุรุษ สัตบุรุษนั้นจะแนะนำในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ คือใครได้คบหาได้ฟังคำแนะนำหรือปราศรัยก็จะได้รับประโยชน์สามารถเอาไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ นี่คือนิยามกัลยาณมิตรที่ดีคอยแนะนำในสิ่งที่ตนเป็นคุณประโยชน์ที่ท่านเรียกว่า ขี้ทางบรรเทาทุกข์ขี้สุกขเกษมศานต์ ขี้ทางนฤพาน ให้พ้นไตรภวโยกภัย ดังนั้นการผู้นำที่ประสบความสำเร็จจึงจะต้องเริ่มต้นออกมาจาก “ข้างใน” ก่อน ถ้าเป็นผู้นำจากข้างใน วิญญานแห่งการเป็นผู้นำก็จะเปี่ยมไปด้วยประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างผู้นำทุกคนปรารถนาจะให้เป็นอย่างนี้และที่สำคัญที่ผู้นำจะต้องมีคือรอยยิ้ม (ดินอก) และเมตตา (ดีโน) ซึ่งก่อให้เกิดความ

รักความเข้าใจแก่บุคคลที่ได้พบเห็น โดยเฉพาะผู้น้อยหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นมหาเสน่ห์มหานิยมคนชมทั่วบ้านทั่วเมือง ถ้าผู้นำปกครองลงนាំไปใช้แทนการชู้ตะคอกกรอกตา จะได้เห็นผลทันตา คือผู้ใต้บังคับบัญชาจะเคารพท่านปานประหนึ่งเทพเจ้าบนสวรรค์ เขาจะพากันจงรักภักดีและปฏิบัติตามที่ท่านสั่งทุกประการ ร้อยยิ้มและเมตตาเท่านั้น ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในอันจะครองใจคนด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ใครต้องการเป็นนักปกครองที่ดีต้องการรอยยิ้มทั้งข้างในเมตตาและข้างนอกคือรอยยิ้ม บรรดาผู้น้อยทั้งหลายจะได้เกิดทุนบูชา เหมือนเทวดาเคารพพระอาทิตย์ พระพรหมบนเมืองฟ้า เมืองสวรรค์ ร้อยยิ้มและเมตตาเท่านั้น เป็นประกาศิตชนิดจะใช้ใครทำอะไรตามใจปรารถนา ส่วนใบหน้าที่ยิ้มตั้งซึ้งซึ้งยอมก่อให้เกิดเกลียดชังแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา แม้ต่อหน้าเขาจะพากันทำตามคำสั่งแต่พอลับหลังเขาก็ตั้งคานินทา

เอกสารอ้างอิง

- Phramaha Jukkree Yanasamapanno. (2017). *Teaching Document on the Subject of Political Science inline Buddhism*. Mahamakut Buddhist University, Northeastern Campus.
- Phramaha Sriarun Khamtho, Sanya Kenaphoom and Soawalak Kosolkittiampon. (2016). "Administrative Buddhist Method for Modern Public Sector" *Journal of Research for Development Social and Community, Rajabhat Mahasarakham University*, 3 (3) : August–December พ.ศ. 2016 p. 1-10.
- Phramaha Sunya Chuakonman. (2011). *The Relationships between the Ten Virtues of the King (Ten Rajadhamam) and Buddhist administration of the administrators In Public Vocational Colleges in Bangkok*. Office of Academic Resources And Information Technology : Dhonburi Rajabhat Univerity.
- Phraphromkunaporn. (2005). *Politics and Buddhist politicians Ethics*. Bangkok : Buddhist Foundation.
- Sermak Wisalaporn. (2001). *Participatory Management in Subjects Set of Theory and Practice in Educational Administration, Unit 12*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Wipaphan Upanisakorn and Natnalin Upanisakorn. (2017). "The Approach for Developing Community's Morality Based Philosophy of Sufficiency" *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4 (1) : January–June 2017 p. 79-96